

11ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Νομικών e-Θέμις
Οι σημαντικότερες νομοθετικές εξελίξεις κατά την υγειονομική κρίση

Οι τροποποιήσεις του νόμου 4842/2021 στον ΚΠολΔ – Η πιλοτική δίκη / Η
ηλεκτρονική δίκη

Γεώργιος Κόντης, Δ.Ν., Δικηγόρος

Η πιλοτική δίκη

- Η παραπομπή ζητημάτων μείζονος νομικής σημασίας και γενικότερου ενδιαφέροντος προς κρίση στα Ανώτατα Δικαστήρια του Κράτους δεν συνιστά πρωτοτυπία του νέου νόμου 4842/2021.
- Άρθρο 100 § 1 περ. ε΄ Σ: Αρμοδιότητα Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου για την άρση της αμφισβήτησης σχετικά με την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, εάν έχουν εκδοθεί αντίθετες αποφάσεις του ΣτΕ, του ΑΠ ή του ΕΣ.
- Άρθρο 100 § 5 Σ: Όταν τμήμα του ΣτΕ, του ΑΠ ή του ΕΣ κρίνει διάταξη τυπικού νόμου αντισυνταγματική, το ζήτημα παραπέμπεται υποχρεωτικά στην οικεία Ολομέλεια.
- Η καταργηθείσα με το άρθρο 109 § 2 του νόμου 4055/2012 πρότυπη δίκη του άρθρου 39 του νόμου 3659/2008: Καθιέρωση αρμοδιότητας του Γενικού Γραμματέα της Επικράτειας να αιτείται τον κατά προτεραιότητα προσδιορισμό δικασίμου για εκκρεμείς υποθέσεις σε πρώτο ή δεύτερο βαθμό, οι οποίες άπτονταν *νέων νομικών ζητημάτων μείζονος σπουδαιότητας ή εμφανίζονταν σε μεγάλο αριθμό υποθέσεων* (αποτέλεσε τον «προπομπό» της πιλοτικής δίκης.
- Αρμοδιότητα της Ολομέλειας του ΣτΕ (σε μείζονα σύνθεση) για υποθέσεις *«όλως εξαιρετικής σπουδαιότητας»*, κατόπιν παραπομπής από το οικείο Τμήμα, σύμφωνα με το άρθρο 14 § 2 εδ.γ΄ του π.δ. 18/1989.
- Η αναίρεση υπέρ του νόμου από τον Εισαγγελέα του ΑΠ κατά τα άρθρα 557επ. ΚΠολΔ.
- Η *πιλοτική διοικητική δίκη* του άρθρου 1 του νόμου 3900/2010.

Βασική δομή της πιλοτικής διοικητικής δίκης

- Γενικός ορισμός πιλοτικής δίκης: «Συλλογική διαδικασία που διενεργείται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο ή με πρωτοβουλία διαδίκου και η δεσμευτική ισχύ της οποίας αναφέρεται σε πραγματικά ή νομικά ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος και δύναται να επεκταθεί σε τρίτα πρόσωπα» (Ε. Κλουδά, Η δίκη – πιλότος, 2013, 11).
- Αίτηση διαδίκου (στο δικάζον δικαστήριο ή στο ΣτΕ) ή Γενικού Επιτρόπου ΔΔ για την εκκίνηση διαδικασίας στο ΣτΕ για ζήτημα «γενικότερου ενδιαφέροντος» ή προδικαστικό ερώτημα από το διοικητικό δικαστήριο της κύριας δίκης στο ΣτΕ για την επίλυση του κρίσιμου νομικού ζητήματος. Νομική φύση αίτησης: «Ειδικό ένδικο βοήθημα» ή «απλή διαδικαστική αίτηση»;
- Εισαγωγή ενδίκου βοηθήματος ή μέσου στο ΣτΕ με πράξη Τριμελούς Επιτροπής. Απαιτείται εκκρεμοδικία.
- Ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που αφορά σε ευρύτερο κύκλο προσώπων = αόριστη νομική έννοια. Ως ζήτημα λογίζεται το νομικό ζήτημα (Κλουδά, 310). Εξειδικεύεται νομολογιακά / περιπτωσιολογικά (δίκη για «χαράτσι» Δ.Ε.Η., συμψηφισμός απαιτήσεων οφειλετών Δημοσίου με χρέη τους προς αυτό, συνταξιοδοτικά θέματα, κ.α.). Εντάσσονται και δικονομικά ζητήματα. Πρόκειται για ισχυρισμό που χρήζει επίκλησης και απόδειξης.
- Αν το ζήτημα δεν αφορά ευρύ κύκλο προσώπων η αίτηση απορρίπτεται. Ζήτημα που έχει κριθεί με απόφαση του ΑΕΔ δεν εισάγεται σε πιλοτική δίκη (Κλουδά, 284).
- Παρέμβαση: Εννοείται η (αυτοτελής) πρόσθετη παρέμβαση (Κλουδά, 295, 303επ.). Διάδικος εκκρεμούς συναφούς διοικητικής δίκης. Αποκτά ρόλου διαδίκου.
- Η απόφαση δεσμεύει τους διαδίκους περιλαμβανομένων των παρεμβάντων.

Η απόφαση της πιλοτικής διοικητικής δίκης

- Το ΣτΕ εκδικάζει τη διαφορά: Δεδικασμένο για τους πιλοτικούς διαδικούς – δέσμευση για παρεμβάντες ως προς το νομικό ζήτημα.
- Σε περίπτωση προδικαστικής παραπομπής = Erga omnes δέσμευση ως προς το νομικό ζήτημα. Η έννοια της δέσμευσης διακρίνεται σαφώς από το δεδικασμένο (για τους παρεμβαίνοντες η δέσμευση αφορά τις εκκρεμείς επιμέρους δίκες).
- Η «δέσμευση» είναι γνωστή στην αλληλεπίδραση συναφών δικαστικών αποφάσεων διαφορετικών δικαιοδοσιών (π.χ. δέσμευση πολιτικού ή διοικητικού δικαστηρίου από απόφαση ποινικού δικαστηρίου).
- Κατά ορθότερη άποψη δεν υφίσταται δέσμευση για τους μη παρεμβαίνοντες.
- Η απόφαση δεσμεύει το δικαστήριο που υπέβαλε το προδικαστικό ερώτημα.
- Δεν απορρέει δέσμευση για τα δικαστήρια της ουσίας στα οποία εκκρεμεί το ζήτημα, παρά μόνο για το δικαστήριο της παραπομπής (κατά μία άποψη θα πρέπει να δεσμεύονται και τα δικαστήρια, τα οποία έχουν αναστείλει την ενώπιον τους διαδικασία).

Η πρόσφατη ρύθμιση του άρθρου 2 του νόμου 4842/2021 – Το νέο άρθρο 20^A ΚΠολΔ

- Αιτιολογική έκθεση: Είναι εμφανής η επιρροή του άρθρου 1 του ν.3900/2010 (όπως τροποποιήθηκε με το νόμο 4055/2012) για την πιλοτική διοικητική δίκη. Ο θεσμός κρίνεται επιτυχημένος. Σκοπός της νέας ρύθμισης = ενότητα της νομολογίας. Αμφισβητείται εάν η αναίρεση υπέρ του νόμου από τον ΕισΑΠ (557 ΚΠολΔ) εξυπηρετεί πλέον τον σκοπό της ενοποίησης της νομολογίας, κυρίως επειδή η πρωτοβουλία ανήκει στον ΕισΑΠ και όχι στους διαδίκους. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, η έκδοση αντίθετων αποφάσεων από διαφορετικές συνθέσεις του ίδιου δικαστηρίου για σημαντικές υποθέσεις γενικότερου ενδιαφέροντος (ελβετικό φράγκο, ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου, εργατικές απαιτήσεις) γεννά ανασφάλεια δικαίου. Η πιλοτική πολιτική δίκη θα αφορά *νομικά ζητήματα*. Η απόφαση της Ολομέλειας του ΑΠ δεν συνιστά επέμβαση στο δικαιοδοτικό έργο του φυσικού δικαστή (8Σ) και την ανεξαρτησία του, καθώς σκοπός του Ακυρωτικού είναι η επίλυση νομικών ζητημάτων. Δεν επηρεάζεται ο θεσμός του δεδικασμένου, καθώς η κρίση περί του νομικού ζητήματος δεσμεύει μόνο τους πιλοτικούς διαδίκους και τους παρεμβάντες και μόνο ως προς το νομικό ζήτημα, ενώ η ουσία της υπόθεσης θα κριθεί από το αρμόδιο δικαστήριο της ουσίας. Η νέα πιλοτική δίκη δεν επιδρά στο σύστημα του διάχυτου ελέγχου της συνταγματικότητα των νόμων.

Οι βασικές ρυθμίσεις – αντιστοιχία με πιλοτική διοικητική δίκη

- *Νέο δυσχερές ερμηνευτικό ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που αφορά ευρύ κύκλο προσώπων (αόριστη νομική έννοια, η οποία θα εξειδικεύεται περιπτώσιολογικά. Αν, π.χ. το νομικό ζήτημα είναι νέο αλλά ειδικό η σχετική αίτηση θα πρέπει να απορρίπτεται ως απαράδεκτη. Το ίδιο θα πρέπει να συμβαίνει εάν το νομικό ζήτημα είχε απασχολήσει κατά το παρελθόν τα δικαστήρια της ουσίας και η αίτηση υποβάλλεται σε παρόντα χρόνο. Δεν έχω νέο ζήτημα).*
- Η διαδικασία αφορά όλα τα ένδικα βοηθήματα και μέσα ενώπιον των δικαστηρίων της ουσίας (άρα και ασφαλιστικά μέτρα, εκούσια δικαιοδοσία, μικροδιαφορές).
- Αίτημα ενός των διαδίκων ή υποβολή προδικαστικού ερωτήματος με προδικαστική-μη οριστική απόφαση του δικαστηρίου της ουσίας στην πλήρη Ολομέλεια. Η υπόθεση εισάγεται με πράξη Τριμελούς Επιτροπής ή και με πράξη του ΕισΑΠ. Εάν εκκρεμεί αίτηση αναίρεσης για το ζήτημα η αίτηση απορρίπτεται ως απαράδεκτη.
- Δεν ορίζεται πότε και πως υποβάλλεται το αίτημα (Συνιστά αυτοτελή διαδικαστική πράξη; Πρέπει με τις προτάσεις ή με το κύριο δικόγραφο; Εφόσον υπάρχει εκκρεμοδικία και ο νόμος σιωπά θεωρείται ότι μπορεί να υποβληθεί και αυτόνομα.
- Η απόφαση της πλήρους Ολομέλειας εκδίδεται σε έξι (6) μήνες (δεν προβλέπεται πότε συζητείται η αίτηση).
- Αναστολή των εκκρεμών δικών. Απαιτείται απόφαση προδικαστικού χαρακτήρα (υπάρχει και ο θεσμός του 249 ΚΠολΔ). Η αναστολή έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα για το δικαστήριο της ουσίας, στα οποία έχει προκύψει το κρίσιμο νομικό ζήτημα; Από το γράμμα της διάταξης αυτό προκύπτει. Εφόσον όμως από την κρίση της Ολομέλειας δεσμεύονται μόνο οι διάδικοι της πιλοτικής δίκης και οι παρεμβάντες και όχι οι διάδικοι των λοιπών εκκρεμών δικών, θεωρείται ότι η αναστολή δεν είναι υποχρεωτική.
- Δέσμευση υπάρχει για τους πιλοτικούς διαδίκους και τους παρεμβάντες. Όχι για τα δικαστήρια των λοιπών εκκρεμών δικών. Αντιθέτως, δέσμευση θα πρέπει να υφίσταται για το δικαστήριο που απέστειλε στην Ολομέλεια προδικαστικό ερώτημα. Σε αντίθεση με την πιλοτική διοικητική δίκη, η Ολομέλεια δεν εξετάζει την υπόθεση στην ουσία της και παραπέμπει υποχρεωτικά την υπόθεση στο δικαστήριο της ουσίας, το οποίο δύναται λ.χ. να απορρίψει το ένδικο βοήθημα ή μέσο για άλλο λόγο. Δεδικασμένο απορρέει για το συγκεκριμένο νομικό ζήτημα, το οποίο εκτείνεται μόνο σε πιλοτικούς διαδίκους και σε παρεμβάντες στην πιλοτική δίκη. Η δεσμευτική ενέργεια στην πιλοτική πολιτική δίκη δεν έχει εμβέλεια.

Επιμέρους ζητήματα

- Φύση της παρέμβασης: Θεωρείται ότι είναι *αυτοτελής* ή *απλή πρόσθετη*. Υπάρχει διχογνωμία για το εάν ο προσθέτως παρεμβαίνων είναι όντως διάδικος (Κλουδά, 307). Σε κάθε περίπτωση, απορρέει δέσμευση *ex lege* για τους παρεμβάντες.
- Η διάταξη δεν πάσχει από αντισυνταγματικότητα (υπάρχει ο θεσμός της πιλοτικής διοικητικής δίκης – δεν προσβάλλεται το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, ούτε η αρχή του φυσικού/νόμιμου δικαστή).
- Εάν, όμως, στην έννοια του *νέου δυσχερούς ερμηνευτικού ζητήματος* υπάγονται και τα ζητήματα συνταγματικότητας, τότε ενδέχεται να προκληθεί ρήγμα στο διάχυτο έλεγχο.
- Θα μπορούσε να προβλεφθεί και ηλεκτρονική δημοσίευση της πράξης της Επιτροπής ή του Εισαγγελέα (όχι μόνο δημοσίευση σε εφημερίδες).
- Βιβλιογραφία: Ε. Κλουδά, *Η δίκη – πιλότος*, 2013, Ζ. Λαδά, *Η πιλοτική δίκη του άρθρου 1 του ν.3900/2010*, 2017.
-

Παρατηρήσεις σχετικά με την ηλεκτρονική δίκη

- Οι διατάξεις για την ηλεκτρονική δίκη έχουν προταθεί ήδη από την περίοδο 2008-2009 και έχουν θεσπισθεί ήδη από το 2011. Εντούτοις, σε πολλές περιπτώσεις δεν έχουν εκδοθεί οι εκτελεστικοί νόμοι για την εφαρμογή τους (π.χ. ηλεκτρονική επίδοση). Υφίσταται βέβαια η ηλεκτρονική κατάθεση δικογράφου (φέρει εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα κατά τα οριζόμενα στο νόμο 4727/2020).
- Ηλεκτρονική τήρηση πινακίου (226§3, 237), πρόσκληση για συμπλήρωση ελλείψεων με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (227§2), ηλεκτρονική καταχώρηση διάταξης για πραγματογνωμοσύνη, αυτοψία, κ.λπ. (237), ηλεκτρονική κατάθεση προτάσεων και εγγράφων (237), ηλεκτρονική αποστολή ένορκης βεβαίωσης από δικηγόρο στον οικείο Σύλλογο (421), ηλεκτρονική κλήση διαδίκων από ΑΠ προκειμένου να καταθέσουν υπόμνημα σχετικά με αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο αναιρέσεως (562§4), ηλεκτρονική κλήτευση στα ασφαλιστικά μέτρα (686§4), ηλεκτρονική υποβολή αίτησης για συναινετική προσημείωση υποθήκης, ηλεκτρονικός πλειστηριασμός.

